

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“
в професионално направление 2.1. Филология (Славянски езици – чешки език)
за нуждите на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (СУ),
Факултет по славянски филологии (ФСФ),
обявен в ДВ, бр. 93 от 26.11.2019 г., и на интернет страниците на ФСФ и СУ

Становището е изготвено от доц. д-р Красимира Ангелова Чакърлова от ПУ „Паисий Хилендарски“, в качеството ѝ на член на научното жури в конкурса съгласно Заповед № РД 38 – 2/09.01.2020 г. на Ректора на Софийския университет.

За участие в обявения конкурс е подал документи един кандидат: гл. ас. д-р Стилиян Иванов Стойчев от СУ „Св. Климент Охридски“.

I. Общо описание на представените материали

1. Данни за кандидатурата

Представеният от кандидата комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие със Закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Налице са всички необходими документи с пълно текстово съдържание. Научните трудове на д-р С. Стойчев могат да бъдат представени количествено по следния начин: общият списък на публикациите включва 63 заглавия (вж. 07.1. *Списък на всички публикации*), 35 от които са самостоятелни (2 монографии, 1 дисертационен труд, 1 автореферат на дисертация за придобиване на научната и образователна степен „доктор“, 2 учебника, 1 студия, 21 статии, 7 рецензии), а 28 – в съавторство (учебници и учебни помагала, речници и др.).

В конкурса за заемане на академична длъжност „доцент“ кандидатът участва с пакет от 16 публикации, излезли от печат в периода 1989 – 2019 г.: 2 монографии и 14 статии (една от които в реферирано издание).

2. Данни за кандидата

Гл. ас. д-р Стилиян Стойчев е роден на 24 юли 1958 г. През 1984 г. завършва специалностите *Чешка филология* и *Общо езикознание* в Карловия университет в Прага (Чехия). През 1985 г. е назначен на длъжност „асистент“ в Катедрата по славянско езикознание на Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“, а през 1991 г. – на длъжност „главен асистент“. В периода 1988 – 1991 г. е лектор по български език в Беларуския държавен университет в Минск (Белорусия). Работил е като хоноруван преподавател по чешки език в редица образователни и културни институции: 142 СОУ „Веселин Ханчев“, гр. София; ЮЗУ „Неофит Рилски“ в гр. Благоевград, ПУ „Паисий Хилендарски“ в гр. Пловдив, Нов български университет, Департамент по езиково обучение на СУ „Св. Климент Охридски“, Чешки културен център в София. Става доктор по филология през 2014 г. след защита на дисертационен труд на тема: „Съвременният български морфологичен резултатив и неговите функционални еквиваленти в съвременния чешки език“. Член е на Академичното сдружение „Бохемия клуб“ от основаването му през 1993 г. Владее чешки, словашки, руски и английски език.

3. Обща характеристика на научните трудове и постижения на кандидата

Запознаването с научната продукция на д-р Стилиян Стойчев ме убеди, че той е автор, който работи прецизно и много задълбочено с езиковия материал. Публикациите му се отличават с евристичен характер, в тях е изразена собствена позиция по редица „отворени“ въпроси в съвременната лингвистика.

Кандидатът работи основно областта на българско-чешката съпоставителна морфология, но има и интересни проучвания, свързани със съпоставителната фразеология и функционално-семантичната граматика.

В настоящия конкурс за „доцент“ той участва с монографията *Българският релатив и чешкият език или за съвременния български морфологичен релатив и неговите функционални еквиваленти в съвременния чешки език* (София: Издателство „Стилует“, 2019, 402 стр.). Обект на научна дескрипция в нея са маркираната грамема *релатив* (*зависим таксис*) в рамките на българската морфологична категория *таксис* и функционалните еквиваленти на *релатива* в съвременния български и чешки език. Наблюденията се базират върху солиден таксономичен корпус, което придава убедителност на заключителните изводи. Изцяло приемам констатацията на автора (вж. 11. *Справка за оригиналните научни приноси*), че това е първото и за българистиката, и за бохемистиката „системно синхронно контрастивно изследване на релативността в двата съпоставяни езика“, което се основава на метода за установяване на чуждоезична и вътрешноезикова функционална еквивалентност. Като сериозен теоретичен принос на хабилитационния труд определям факта, че релативът е интерпретиран в контекста на всички останали маркирани значения на българския глагол и е ясно разграничен от темпоралността. Демонстрирана е впечатляваща библиографска осведоменост, като са включени и най-новите публикации, свързани с отделни аспекти на проучвания проблем.

Специален интерес за мен като българист предизвикват някои иновативни решения на автора при представянето на глаголните категории в съвременния български език. Такава е например идеята за обособяване на тричленната морфологична категория (МК) „евиденция на действието“¹ „с немаркиран член грамемата „неевиденциал (включваща непретериалните грамемни – б. м., К Ч.), която е евиденциално индеферентна, и две еквиполентно противопоставени грамемни – свидетелски евиденциал [...] и дистантен евиденциал [...] (Стойчев 2019: 203). Безспорно е, че изследователят предлага нестандартно и интересно решение на въпроса за мястото на граматикализираната свидетелственост в българската глаголна парадигма. В нея (за разлика от модела на тричленната категория таксис у В. Маровска) намират място и аористните форми, част от които са маркирани с морфемата *-х-*. Анализът впечатлява със своята задълбоченост, многоаспектност и вещина, макар някои от концепциите да пораздат възражения. На първо място ще посоча тавтологичния термин „свидетелски евиденциал“, избран като опозитивен корелат на т. нар. „дистантен евиденциал“. На практика дистантният евиденциал включва формите, които И. Куцаров определя като конклузивни (субективно-модални, т.е. маркирани в рамките на морфологичната категория *наклонение*). Прави впечатление, че Ст. Стойчев не предлага допълнителни аргументи за изключването на конклузива от системата на наклоненията и причисляването на формите му към категорията „евиденция на действието“, а се солидаризира с твърдението на В. Маровска за „възможността конклузивът да има повелителни и условни модални форми“, т.е. за нарушаване на принципа на А. И. Смирницки (Маровска, цит. по Стойчев 2019: 225). Както вече съм имала повод да отбележа, примерите за дистантна относителност (конклузивно-императивна, конклузивно-кондиционална и др.) от типа *нека да е пиел!*, *дано да е пиел!*, *пийвал е* и др. под., които посочва в своята монография В. Маровска, са неубедителни, тъй като за тяхното съществуване не е приведен автентичен илюстративен материал, а се използват конструирани изречения, чиято семантика нерядко е спорна.

Смущаващ е и фактът, че определяйки семантиката на новата глаголна категория, Ст. Стойчев практически дублира дефиницията на категорията *наклонение*: „отношение на субекта на изказването към действието и неговия резултат“ (Стойчев, цит. съч.: 203). Означава ли това, че „евиденцията на действието“ е семантичен аналог на наклонението? Не става ясно и какво е мнението на автора за популярното в нашата наука тълкуване на евиденциалността като категория, изразяваща отношението на говорещия към достоверността на изказването.

---

¹ За тази категория Ст. Стойчев споменава за първи път в по-ранна своя статия (вж. *Има ли морфологична категория за свидетелстваност на действието в съвременния български език*), където я нарича *МК евиденция*.

Тук е мястото да подчертая, че иновативният подход на Ст. Стойчев при интерпретацията на глаголните категории в съвременния български език, както и впечатляващият със задълбочеността си анализ на граматикализирания таксис заслужават адмирации независимо от принципното ми несъгласие с отделни постановки. Все пак не бива да се забравя, че нерядко концептуалните „разногласия“ са резултат от несъвпадение на методологически стратегии и/или теоретико-понятийни парадигми.

Втората монография на Ст. Стойчев (*Българският морфологичен резултатив и чешкият език или за съвременния български морфологичен резултатив и неговите функционални еквиваленти в съвременния чешки език*) е публикувана на базата на защитената му докторска дисертация. Тя представлява първото функционално-семантично описание на полето на резултативността в два славянски езика – български и чешки. Докато в българския език това поле има ясно оформено ядро – морфологичната категория *вид на действието*, то в чешки може да се говори за полицентрично поле с основно микроядро морфосинтактичната категория *резултативно състояние*. Анализът на функционалните съответствия на българските резултативни форми в чешкия език впечатлява със своята вещина и задълбоченост; демонстриран е фин усет към езиковите детайли. Неслучайно цитираното изследване, както и хабилизационният труд на автора са посрещнати с голям интерес от специалистите по славистика, за което свидетелства солидният брой рецензии (общо 8), отпечатани у нас и в чужбина.

Съпоставителен е изследователският ракурс и в голяма част от останалите публикации на кандидата (статии и студии). Повечето от тях са посветени на интересни и актуални теми от областта на морфологията: *Българският резултативен футур и неговите чешки функционални еквиваленти*, *За българския релативен резултативен футур и неговите български и чешки функционални еквиваленти*, *За синкретизма в парадигмата на българския глагол и българо-чешката езикова асиметрия*, *Рефлексите на перфекта в съвременния български език и техните функционални еквиваленти в съвременния чешки език*, *Темпоралната релативност в плана на миналото в българския и в чешкия език* и др. Във всички тях фокусът на научният анализ е насочен към недостатъчно проучени езикови явления, изясняването на които има не само теоретична значимост, но и важна приложна стойност за преводаческата практика.

Заслужават внимание и изследванията на Ст. Стойчев в областта на фразеологията (*Моноколокабилни думи като компоненти на фраземи в българския и чешкия език* (статия и студия), *Лексикални идиомии*). Във фокуса на първите две от тях е поставено интересното явление *моноколокабилност* (крайно ограничена съчетаемост) в лексикалната система на двата сравнявани езика. В студията са включени полезни за езиковата практика списъци с български и чешки фразеологични единици, в които участва моноколокабилна дума.

Като приносна определям и статията *Идеите на пражкия структурализъм в трудовете на проф. А. В. Бондарко и на проф. Ив. Куцаров*, реферирана в Web of Science. В нея авторът заключава, че Пражката школа е една от първите структуралистични лингвистични школи, която има съществено влияние върху създаването и разработването на функционалната граматика във вида ѝ, познат ни от трудовете на А. В. Бондарко и на Ив. Куцаров. Става дума преди всичко за концепцията на Р. Якобсон за бинаризма (т. нар. теория за маркираността), за разработения от пражките структуралисти функционален подход към езиковите явления, за концепцията им за център и периферия в езика и др.

4. Характеристика и оценка на преподавателската дейност на кандидата

Понастоящем д-р Силиян Стойчев е преподавател на основен трудов договор в Катедрата по славянско езикознание на Факултета по славянски филологии в СУ. По време на над тридесетгодишния си трудов стаж във висшето училище той обучава основно студентите от магистърската програма *Чешка филология*. Води лекции по дисциплините *Съвременен чешки език – фонетика и фонология*, *Съвременен чешки език – морфология*, *Комуникативни умения на чешки език – I част*, както и семинарни занятия по морфология на чешкия език, по практически чешки език (I – IV част), по правопис и правоговор на чешкия

език. Впечатляващ в преподавателската му практика е начинът, по който общува със студентите и успява да ги мотивира за активно участие в учебния процес.

Гл. ас. Ст. Стойчев има и сериозен принос за усъвършенстване на методиката на преподаването на чешкия език като чужд. Автор е на *Учебник по чешки език за начинаещи* (1998) (издаден в две отделни книжни тела), участва и в авторските колективи на 4 учебника и 25 учебни помагала с бохемистична тематика, които имат сериозен отзвук сред научната общност. Той е и един от съавторите на забележителния лексикографски труд *Чешко-български речник в два тома* (под редакцията на проф. Светомир Иванчев) (2002), а също и на *LANGUAGE IN TOURISM. BG. Многоезичен учебен речник за целите на туризма* (2008), получили заслужено висока оценка сред специалистите по чешки език – преподаватели, преводачи и др.

5. Съдържателен анализ на научните и научно-приложните постижения на кандидата, съдържащи се в материалите за участие в конкурса

Както вече бе посочено, творческата продукция на гл. ас. д-р Стилиян Стойчев има подчертано приносен характер както в теоретично, така и в практико-приложно отношение. Като автор той е добре известен на голяма част от учените слависти. Доказателство за това е справката за цитиранията на трудовете му, в която са посочени 45 цитирания от български и чуждестранни езиковеди (13 цитирания на негови авторски публикации и 32 – на колективни трудове, на които той е съавтор). Заслужава да се отбележи, че две от цитиранията са в Web of Science, пет в CEEOL, едно в Google Наука, едно в JSTOR.

6. Критични бележки и препоръки

Като изключва споменатите по-горе възражения относно определени постановки в изследванията на кандидата, бих могла да заявя, че нямам съществени критични бележки към съдържанието на представените от него материали. Смятам, че той е описал много точно и обективно приносите и достойнствата на своя хабилитационен труд и на останалите публикации, с които участва в конкурса. Бих препоръчала на автора повече бъдещи публикации в реферирани издания, за да се осигури още по-голяма видимост и популярност на неговите научни постижения.

7. Лични впечатления за кандидата

Преките ми впечатления от кандидата са свързани с общите ни участия в различни научни форуми. Респектирана съм от начина, по който той представя своите идеи, от високата му лингвистична ерудиция, от уменията да дебатира с чувство на такт и уважение към своите събеседници. Смятам, че д-р Стойчев е не само талантлив изследовател, за когото науката за езика е призвание, но и сърдечен, отговорен и етичен човек.

8. Заключение за кандидатурата

Анализът на представените в конкурса материали и оригинални научни трудове на гл. ас. д-р Стилиян Стойчев, съдържащи безспорни теоретични и практико-приложни приноси, ми дава основания да заключа, че постиженията на кандидата отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“ за заемане на академичната длъжност „доцент“.

II. ОБЩО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като имам предвид качествата на представената научна продукция, както и научно-преподавателската квалификация и успешна дейност на кандидата, убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди на гл. ас. д-р Стилиян Иванов Стойчев академичната длъжност „доцент“ по научна област 2. Хуманитарни науки, направление 2.1. Филология (Славянски езици – чешки език).

7 април 2020 г.

Изготвил становището:

гр. Пловдив

доц. д-р Красимира Чакърва